

ZAMOSTIANA

HANNA PRZEGON

Mgr inż.
Sekretarz Naukowy Konferencji

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ

REPORT OF THE SCIENTIFIC CONFERENCE

Komisja Urbanistyki i Architektury
Polskiej Akademii Nauk Oddział w Krakowie
i Urząd Miasta Zamościa

KONFERENCJA NAUKOWA nt. :

*Przestrzeń kulturowa Zamościa:
urbanistyka, architektura, krajobraz, życie miasta*

fot. Maciej Ukleja; źródło: pl.wikipedia.org/wiki/Zamość

ZAMOŚĆ 15.06.2015 r.

Patroni medialni:

1. SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ

Krajobraz, jako najmniej trwałe element przestrzeni miejskiej, jest najłatwiejszy do utracenia i prawie niemożliwy do przywrócenia. Tym bardziej cieszy fakt zorganizowania w poddawanym nieustannej renowacji Zamościu konferencji poświęconej jego urbanistyce, architekturze, krajobrazowi i życiu mieszkańców.

W dniu 15 czerwca 2015 r. Komisja Urbanistyki i Architektury Krakowskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk we współpracy z Urzędem Miasta Zamościa zrealizowała konferencję naukową w sali Consulat zamojskiego Ratusza. Tytuł konferencji brzmiał: „Przestrzeń kulturowa Zamościa: urbanistyka, architektura, krajobraz, życie miasta”. Referaty wygłosili zarówno krakowscy naukowcy, jak i zamojscy reprezentanci różnych środowisk. Wielu z nich od lat aktywnie działa na rzecz rozwoju Zamościa, m.in. tworząc plany rewaloryzacji, będąc konsultantami w sprawach rozwoju architektury i życia społeczno-gospodarczego miasta, a także najsurowszymi krytykami niektórych rozwiązań urbanistycznych i konserwatorskich.

Nad organizacją i przebiegiem naukowego spotkania czuwał Redaktor Naukowy konferencji dr hab. inż. Wojciech Przegon, prof. UR, zamościanin z urodzenia, zarazem krakowianin z wyboru, wraz z Sekretarzem Naukowym konferencji mgr inż. Hanną Przegon i sprawozdawcą dr inż. arch. Krysztyną Styrną-Bartkiewicz. W skład Rady Naukowej konferencji wchodziło: dr hab. inż. Wojciech Przegon, prof. UR, Przewodniczący Rady, prof. dr hab. inż. arch. Zbigniew K. Zuziak, prof. zw. dr hab. inż. arch. Bonawentura Maciej Pawlicki, prof. dr hab. inż. arch. Krzysztof Lenartowicz, dr hab. inż. arch. Zbigniew Myczkowski, prof. PK.

Patronat honorowy nad konferencją objął gospodarz miejsca, Prezydent Miasta Zamościa Andrzej Wnuk, którego reprezentował Wiceprezydent Andrzej Zastąpiło, patronat medialny – m.in. „Tygodnik Zamojski”, portal ZamoscOnLine, Katolickie Radio Zamość, Telewizja Kablowa Zamość. Szczególnie miła była obecność sponsora poczęstunku – Restauracji „Bohema”.

Wydarzeniem towarzyszącym konferencji była wystawa nt.: „Zamość lat 60.–80. minionego wieku w fotografii Stanisława Orłowskiego”.

Prelegenci wygłosili referaty nawiązujące tematycznie do czterech zagadnień wymienionych w podtytule konferencji: *urbanistyka, architektura, krajobraz, życie miasta*.

1. prof. dr hab. inż. arch. Zbigniew K. Zuziak, Przewodniczący Komisji Urbanistyki i Architektury

PAN O/Kraków, Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej: *Europejskie dziedzictwo kultury i strategię rozwoju miast. Przesłanie dla Zamościa* (strategia);

2. prof. zw. dr hab. inż. arch. Bonawentura Maciej Pawlicki, Architektura, Instytut Nauk Technicznych, Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu: *O Zamościu bez przemilczeń* (idee ochrony dziedzictwa);

3. dr hab. inż. Wojciech Przegon, prof. UR, Sekretarz Naukowy Komisji Urbanistyki i Architektury PAN O/Kraków, Katedra Geodezji Rolnej, Katastru i Fotogrametrii, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie: *Kawiarnia Ratuszowa miejscem spotkań zamojskiej elity – socjologia kultury, socjologia miasta* (antropologia, socjologia);

4. dr Piotr Kondraciuk, Zastępca dyrektora Muzeum Zamojskiego: *Wybrane aspekty życia codziennego mieszkańców barokowego Zamościa w świetle dokumentów i pamiątek* (historia);

5. dr inż. arch. Jan Janczykowski, Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków: *Rewaloryzacja krajobrazu warownego – twierdze polskie i holenderskie* (architektura militaris).

6. dr hab. inż. arch. Zbigniew Myczkowski, prof. PK.; dr inż. arch. Urszula Forczek-Brataniec, Instytut Architektury Krajobrazu, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska: *Idea Parku Kulturowego Twierdzy Zamość w kontekście zarządzania miejscem światowego dziedzictwa UNESCO* (dziedzictwo natury i kultury);

7. dr inż. arch. Jadwiga Śródulska-Wielgus, dr inż. arch. Krzysztof Wielgus, Instytut Architektury Krajobrazu, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska: *Turystyka kulturowa w odzyskiwanym krajobrazie warownym Twierdzy Zamość* (studia krajobrazowo-przestrzenne);

8. mgr Jakub Żygawski, Archiwista Archiwum Państwowego w Zamościu: *Niezrealizowane projekty śródmieścia Zamościa w XIX i XX w. na podstawie archiwalnych opracowań kartograficznych i planistycznych* (urbanistyka, kartografia).

9. mgr Bogdan Kawałko, Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie: *Polityka miejska w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego i jej znaczenie dla miasta Zamościa* (finanse i gospodarka).

Cele konferencji postawione przez Radę Naukową dotyczyły zagadnień:

– Poszerzenie oddziaływania Komisji Urbanistyki i Architektury PAN O/Kraków na regiony mające historyczne i funkcjonalne związki z Małopolską.

- Podkreślenie roli problematyki dziedzictwa w strategiach rozwoju regionów i obszarów funkcjonalnych o kluczowym znaczeniu dla polityki przestrzennej państwa.
- Rozpoczęcie prac o charakterze studiów porównawczych nad strategicznymi problemami polityki miejskiej regionów.
- Pokazanie związków pomiędzy zagadnieniami architektury, urbanistyki, krajobrazu, a problemami społeczno-gospodarczymi i wzorami zachowań charakterystycznymi dla współczesnych form życia miejskiego. Antropologiczne i socjologiczne aspekty rozwoju miasta zabytkowego.
- Ochrona dziedzictwa kulturowego, a aktualne strategie i programy rozwoju terytorialnego.
- Rewaloryzacja krajobrazu warownego miasta w kontekście rozwoju turystyki regionu.

Wszystkie cele konferencji zostały wyartykułowane. Można mieć nadzieję, iż wnioski staną się polemiką długoterminowych działań, będą oddziaływać na sposób zarządzania miastem przez władze miasta, a dzięki zaangażowaniu mieszkańców wpłyną na pozytywne kreowanie własnego otoczenia.

2. PODSUMOWANIE KONFERENCJI NAUKOWEJ

Poniżej zestawiono krótkie konkluzje wynikające z wystąpień prelegentów oraz z dyskusji po konferencji:

Prof. dr hab. inż. arch. Zbigniew Zuziak mówił o zderzeniu zachodzących zmian z oczekiwaniami, które przynoszą wzruszenia ale i rozczarowania. Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego obejmujący centrum jest ogromnym atutem miasta. Prelegent zauważył potrzebę integracji sieci przestrzeni publicznej, która jest dziś porozbijana. Należałoby powiązać historyczne centrum z całym układem miasta, zbudować system zieleni miejskiej stanowiącej osnowę dla urbanistycznego centrum, wskazać lokalizacje ośrodków usługowych dla dzielnic ościennych. Podkreślił także, iż projektowanie winno iść w parze z dobrym zarządzaniem, aby zmiany oprócz wdrożenia przyniosły miastu korzyści.

Prof. zw. dr hab. inż. arch. Bonawentura Maciej Pawlicki w swoim wystąpieniu podkreślał iż strategia, czyli sztuka zarządzania powinna łączyć kompromis z etyką. W celu zachowania autentyczności zabytku niegdyś czystej formy renesansowego „miasta idealnego” interwencja winna być jak najbardziej ograniczona. Przypomniał o koniecznym uwytatnieniu renesansowego charakteru miasta,

który niejednokrotnie ginie i ulega zatarciu. Powrócił do dawno zauważonej potrzeby przełożenia trasy kolejowej, która trwale rozdzieliła miasto. Ideę odnowy i zachowania najcenniejszej spuścizny, jaką jest renesans zamojski odniósł do dobrych wzorców. Zaprezentował je przykładem bliźniaczego miasta dla Zamościa, jakim jest włoska Padwa, gdzie nowoczesne rozwiązania urbanistyczne nie przesłaniają sylwety miasta, zabytki są wzorcowo zachowane, a nie przebudowywane i rozbudowywane. Niezwykle ważne jest wydobywanie artefaktów historycznych i systematyczne objęcie całego zabytkowego zespołu systematycznymi pracami archeologicznymi.

Dr hab. inż. Wojciech Przegon, prof. UR przedstawiając historię nie istniejącej już kawiarni Ratuszowej przypomniał dawne życie miasta, postawił pytania dotyczące jego obecnego kształtu: czy „żywe” miasto może być skansenem dla turystów, dlaczego zlikwidowano Pracownię Konserwacji Zabytków w mieście o wybitnych walorach architektonicznych oraz czy nie należałoby rozważyć utworzenia Zarządu Zieleni Miejskiej w obliczu skarg i protestów mieszkańców na kurczące się zielone enklawy? W trakcie dyskusji podkreślił, że opracowane i wdrażane koncepcje projektowe dla Starego Miasta są interesujące i uwzględniają przywrócenie krajobrazu XIX-wiecznej Twierdzy. Niestety, wykonawstwo prac jest fatalne. Należy cenić umiejętność pozyskiwania przez miasto pieniędzy na cele rewaloryzacji, ale jest niedopuszczalne ich marnowanie. Podejmowane decyzje muszą uwzględniać i wiązać się z „gradacją potrzeb mieszkańców”, gdyż Zamość to nie tylko Stare Miasto. Wypowiedzi słuchaczy konferencji wskazały na te same mankamenty. Wyłożenie ul. Królowej Jadwigi, jednej z głównych dróg wjazdowych do miasta kostką brukową było złym rozwiązaniem. Niskie latarnie w parku dają światło o małym zasięgu oraz są łatwe do zniszczenia przez wandalów. W przestrzeni Starego Miasta zainstalowano kilkanaście różnych typów i form punktów oświetleniowych. Amfiteatr po dewastacji i przebudowie (według nowego projektu) stracił zupełnie swoją funkcjonalność. Brak zaplecza scenicznego i wygodnych siedzeń dla widzów. W przyziemiu nie ma, jak dawniej, kawiarni. „To, co widzimy” trudno nazwać amfiteatrem. I właśnie w takim działaniu widać, brak myśli i koncepcji projektantów, dyletanctwo wykonawców i brak troski w wydawaniu publicznych pieniędzy.

Dr Piotr Kondraciuk zaprezentował wybrane źródła z życia mieszkańców XVII-wiecznego Zamościa, których nie ominęły „gusła” obecne w każdym ówczesnym dużym ośrodku miejskim. W swoim wystąpieniu przedstawił historie z czasów palenia

czarownic na stosie, ścinania głów oraz tajemnych trucicieli. Kończąc zachęcił do lektury dziennika opisującego dawne dzieje mieszkańców miasta Zamościa.

Dr inż. arch. Jan Janczykowski podkreślił ogrom zmian, które zaszły w Zamościu i świadomości jego mieszkańców. Jeszcze w 2006 r. pytając przechodniów o pagórki porośnięte zielenią, mało kto potrafił odpowiedzieć, że kryją one w sobie fortyfikacje. Dużym ułatwieniem dla badaczy historii miasta jest posiadanie w zbiorach miasta dokładnych dokumentów archiwalnych. Całą twierdzę objęto projektem reintegracji – przywrócenia charakteru krajobrazu warownego, z uwzględnieniem zastanej infrastruktury kolejowej. Staromiejska część Zamościa została uczyniona, co stało się nowym walorem miasta. Wskazał również potrzebę przesunięcia kąpieliska nad Wielką Zalewą na większą odległość od zabytkowej Rotundy.

Dr hab. inż. arch. Zbigniew Myczkowski, prof. PK oraz **dr inż. arch. Urszula Forczek-Brataniec** mówili, iż najważniejsze w polityce zarządzania miastem UNESCO, którym jest Zamość jest konserwacja i zrównoważone użytkowanie. Osie widokowe są zawsze szersze niż zakresy opracowań planów zagospodarowania przestrzennego. Rozbudowa miasta poprzez postawienie bloków mieszkalnych w pobliżu historycznego centrum zaburzyła kompozycję, którą teraz należy uzyskać w inny sposób. Wciąż istnieją miejsca w pobliżu granic miasta, w których można utworzyć punkty widokowe z panoramą Zamościa. Wycięcie drzew wzdłuż Wielkiej Zalewy otworzyłoby panoramę na miasto od południa, z punktu zlokalizowanego w dawnym pałacu podmiejskim zwanym dziś Skokówka, z którego właściciel niegdyś oglądał swój gród. Podsumowując stwierdzili, że krajobrazu nie da się zafałszować, gdyż on zawsze powie prawdę o naszym gospodarowaniu przestrzenią.

Dr inż. arch. Krzysztof Wielgus wraz z **dr inż. arch. Jadwigą Środulską-Wielgus** podkreślali, że beneficjentami zmian są przede wszystkim mieszkańcy miasta. Zamość stał się największym w Europie otwartym muzeum fortyfikacji, a dobre oznakowanie daje turystom informacje, dzięki którym łatwo im do nich dotrzeć. Ekspozowane naturalne i ciekawe wnętrza zaskakują turystów, spełniają funkcje edukacyjne, co jest specyfiką tematycznych szlaków turystycznych. Oświetlenie fortyfikacji uwidacznia zarys miasta. Przestrzegli przed tworzeniem sztucznych atrakcji, które będą pułapkami, odciągającymi od autentycznych walorów miasta. Należy inwestować w udostępnienie krajobrazu dla zwiedzających poprzez montaż wygodnych ławek

i kładek łączących centrum z miejscami widokowymi. Zamość powinien otworzyć się na turystykę kulturową. W podsumowaniu stwierdzili, że w turystyce nie trzeba być najlepszym, ale pierwszym.

Mgr Jakub Żygawski przedstawił opinię, że przy odpowiednich nakładach finansowych, przesunięcie krótkiego odcinka linii kolejowej poza linię forteczną jest realne. Wysunął także koncepcję zagospodarowania nowego miasta, jako dzielnicę industrialnej, w stylu starego miasta i połączeniach ich traktem komunikacyjnym.

Mgr Bogdan Kawalko stwierdził, że Zamość winien być centrum polityki lokalnej, zgodnie z zasadą, że miasta kreują rozwój gospodarczy kraju. Zauważył niebezpieczne zjawisko wyludniania się miasta. Za główne wyzwanie uznał wydłużenie czasu pobytu turystów w Zamościu. Do tego celu niezbędna jest wizja i strategia.

Licznie przybyli na konferencję mieszkańcy miasta są dowodem na duże zainteresowanie kierunkami rozwoju miasta. Także pracownicy Urzędu Miasta mogli usłyszeć o pozytywnych i negatywnych aspektach zmian zachodzących w jego przestrzeni. Również o przestrojach względem niedbałości ich wykonania. Raz włożone w odnawiane budowle środki finansowe powinny zwrócić się w określonym czasie, a wydawanie kolejnych funduszy na poprawki wciąż tych samych obiektów jest ewidentnym trwonieniem publicznych pieniędzy i brakiem kontroli ze strony właściwych służb miejskich.

Prelegenci w swoich wystąpieniach podjęli dyskusję na temat celów, jakie powinien wybrać i wyznaczyć dla siebie Zamość, aby zainwestowane w renowację pieniądze zwróciły się między innymi dzięki zwiększeniu się ruchu turystycznego. Samo odrestaurowanie miasta i jego fortyfikacji może być niewystarczające, pomimo wzrostu walorów estetycznych miejsca zamieszkania Zamościan. Wielokrotnie podkreślano, że teraz nadszedł czas na promocję odrestaurowanego miasta. Konieczne jest opracowanie przemyślanej strategii, która przynosiłaby zwiększone przychody z turystyki (w tym hotelarstwa, gastronomi, rozrywki). Należy uwydatnić renesansowy charakter miasta, co odróżniałoby Zamość od innych atrakcji regionu, a nawet kraju. Miasto po zainwestowaniu w prace konserwatorskie i rewaloryzacyjne 9 mln zł nie powinno „przespać” swojej szansy na stanie się ciekawym obiektem, jak chociażby odwiedzany przez tysiące turystów Kostrzyn nad Odrą czy Malbork. Parokrotnie wspomniano potrzebę zagospodarowania Wielkiej Zalewy. Należałoby odgrodzić tereny rekreacyjne od pobliskiej Rotundy – miejsca historycznego o tragicznej pomieści drugiej wojny światowej.

Mieszkańcy, którzy zabrali głos w dyskusji, podkreślili, że zauważają korzystne zmiany zachodzące w krajobrazie ich miasta, ale nie wiedzą, w jaki konkretny sposób mają się one im przysłużyć. Pani Stefania Twardowska mówiła, że podczas przekształcania miasta w atrakcyjne turystycznie miejsce zapomniano o mieszkańcach. Prowadzona jest masowa wycinka drzew pod nową deweloperską zabudowę. Brak ofert pracy pogłębia bezrobocie. Władze traktują Stare Miasto jako wizytówkę dla turystów, ale nie dostrzegają problemu zbyt słabo rozwiniętej infrastruktury turystycznej, jak np. niedostateczną ilość toalet, co stwarza nieprzyjemne sytuacje dla mieszkańców.

Ze strony Urzędu Miasta reprezentowanego przez Wiceprezydenta Andrzeja Zastąpiło wyrażono wolę, aby ta konferencja rozpoczęła cykl kolejnych spotkań traktujących o przyszłości i kierunku rozwoju miasta. Szkoda, że podczas konferencji poświęconej rozwiązywaniu problemów i wizji przyszłości miasta byli obecni zaledwie nieliczni urzędnicy i osoby mające realny wpływ na planowanie rozwoju miasta. W przygotowaniu kolejnej konferencji należałoby zaangażować przedstawicieli środowisk ze strony nauki, projektowania, organizacji społecznych, działaczy samorządowych, polityków oraz urzędników przekuwający projekty w plany zarządzania. Problemy komunikacji, infrastruktury, energetyki przydało by się rozważać w obecności wykonawców projektów.

Kończąc dyskusję życzone Zamościowi dobrej kontynuacji rozpoczętych zmian oraz „umiaru” w działaniu.

* * *

Niniejszy tom „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury” w większej części związany jest tematycznie z konferencją zamojską. Rozpoczyna go *słowo wprowadzające* Redaktora Naczelnego Teki, prof. dr hab. inż. arch. Wojciecha Kosińskiego. Następnie zamieszczono sprawozdanie z konferencji wraz z podsumowaniem, autorstwa mgr inż. Hanny Prze-

gon, Sekretarza Naukowego Konferencji. Publikację artykułów opartych na wygłoszonych referatach poprzedza szczegółna praca prof. zw. dr. hab. inż. arch. Bonawentury Macieja Pawlickiego pt. *Związki polsko-włoskie w architekturze doby odrodzenia 1500–1600*. Znakomity tekst przypomina Czytelnikowi początki architektury okresu renesansu w Italii, która rozprzestrzeniła się na inne kraje Europy zachodniej docierając także do Polski. Rozważania, bogato ilustrowane przykładami, Autor kończy na 1600 r. Zamość wtedy ma już 22 lata, licząc od 1578 r., kiedy to 1 lipca we Lwowie Jan Zamojski podpisał kontrakt z włoskim architektem Bernardem Morando na odbudowę rodzinnego zamku oraz rozplanowanie i budowę nowego miasta („in cruda radice”) na przyległych gruntach wsi Skokówka. W Zamościu od początku dążono do przetworzenia włoskich wzorców architektury i urbanistyki na swój własny, niepowtarzalny sposób, korzystając z teoretycznych planów miast publikowanych w traktatach urbanistów i architektów oraz opierając się na praktycznych realizacjach włoskich miast, jak: Padwa, Palma Nuova i Sabbionetta. Wyrażam głębokie przekonanie, że publikacja tego artykułu wprowadza nas w tematykę konferencji oraz „podpowiada” współcześnie działającym planistom, architektom, konserwatorom zabytków, władzom miasta i jego mieszkańcom, jak należy „rozumieć Zamość”. Ponieważ Zamość ma podpisaną umowę partnerską z Sabbionettą, dlatego tekst artykułu zamieszcza się w języku włoskim, jako gest przyjaźni z mieszkańcami włoskiego miasta.

W następnej kolejności przedstawiono teksty wygłoszonych referatów oraz streszczenia tych prac, które nie zostały dostarczone do Redakcji „Teki”. Na końcu zamieszczono reminiscencje z wystawy, która towarzyszyła konferencji.

Redaktor Naukowy Konferencji
Dr hab. inż. Wojciech Przegon, prof. UR

REPORT OF THE SCIENTIFIC CONFERENCE

1. REPORT OF THE SCIENTIFIC CONFERENCE

Landscape, as the least stable part of the urban space, is the easiest to lose and almost impossible to restore. It is even more gratifying to see that in Zamość, which is undergoing constant renovation, the conference dedicated to its urban planning, architecture, landscape and people's living is organized.

On June 15, 2015 the Commission of Urban Planning and Architecture of Cracow Branch of the Polish Academy of Sciences in cooperation with the City Office of Zamość carried out a scientific conference in the Consulat hall of the Town Hall in Zamość. The title of the conference was: „*The cultural space of Zamość: urban planning, architecture, landscape, city life*”. Presentations were given by Cracow scientists and representatives of vario-

us communities in Zamość. Many of them have since been actively working on the development of Zamość, among others, creating plans for restoration, as consultants in matters of architecture and development of socio – economic life of the city, and the most severe critics of some urban and restoration solutions.

The Scientific Editor of the conference Assoc. Eng. Wojciech Przegon, professor of the University of Agriculture, native of Zamość, at the same time a Cracovian by choice, watched the organization and conduct of scientific meetings, together with the Scientific Secretary of the Conference mgr inż. Hanna Przegon and the rapporteur dr inż. arch. Krystyna Styrna-Bartkowicz. The Scientific Council of the Conference consisted of: dr hab. inż. Wojciech Przegon professor of the University of Agriculture, Chairman of the Board prof. dr hab. inż. arch. Zbigniew K. Zuziak, prof. zw. dr hab. inż. arch. Bonawentura Maciej Pawlicki, prof. dr hab. inż. arch. Krzysztof Lenartowicz, dr hab. inż. arch. Zbigniew Myczkowski, professor of the Cracow University of Technology.

The honorary patronage over the conference was adopted by the host of the place, the President of the City of Zamość Andrew Wnuk, represented by vice-president Andrzej Zastąpiło. The media patronage was adopted, among others by Tygodnik Zamojski, Internet portal ZamośćOnLine, Catholic Radio Zamość, Cable TV Zamość. Especially nice was the presence of the refreshments sponsor – Restaurant „Bohema”.

The event accompanying the conference was an exhibition, entitled: “Zamość of 60s–80s of the last century in photography of Stanisław Orłowski”.

The speakers gave presentations thematically referring to the four issues mentioned in the subtitle of the conference: *urban planning, architecture, landscape, city life*.

1. prof. dr hab. inż. arch. Zbigniew K. Zuziak, Chairman of the Committee on Urban Planning and Architecture, Cracow Branch of the Polish Academy of Sciences, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology. *Europe's cultural heritage and urban development strategies. Message for Zamość* (strategy).
2. prof. zw. dr hab. inż. arch. Bonawentura Maciej Pawlicki, Architecture, Institute of Technical Sciences, Podhale State College Of Applied Sciences in Nowy Targ. *About Zamość without concealments* (ideas of heritage protection).
3. dr hab. inż. Wojciech Przegon, professor of the University of Agriculture, Scientific Secretary of the Committee on Urban Planning and Architec-

ture, Cracow Branch of the Polish Academy of Sciences, Department of Agricultural Land Surveying, Cadaster and Photogrammetry, University of Agriculture in Krakow. *Ratuszowa Café as a meeting place for the Zamość elite – sociology of culture, sociology of the city* (anthropology, sociology).

4. dr Piotr Kondraciuk, Deputy Director of the Museum of Zamość. *Selected aspects of everyday life of inhabitants of the Baroque Zamość in light of the documents and diaries* (history).
5. dr inż. arch. Jan Janczykowski, the Malopolska Voivodeship Heritage Conservator. *Restoration of the fortified landscape – Polish and Dutch strongholds* (architecture militaris).
6. dr hab. inż. arch. Zbigniew Myczkowski, professor of the Cracow University of Technology; dr inż. arch. Urszula Forczek-Brataniec, Institute of Landscape Architecture, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology. *The idea of the Zamość Fortress Cultural Park within the context of UNESCO world heritage sites management* (natural and cultural heritage).
7. dr inż. arch. Jadwiga Środulska-Wielgus, dr inż. arch. Krzysztof Wielgus, Institute of Landscape Architecture, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology. *Cultural tourism in the recovered landscape of walled Zamość Fortresses* (landscape – spatial studies).
8. mgr Jakub Żygawski, Archivist of the National Archives in Zamość. *Unrealized projects of Zamość downtown in the nineteenth and twentieth centuries on the basis of archival cartographic and planning studies* (urban planning, cartography).
9. mgr Bogdan Kawałko, Director of Regional Policy Department of the Marshal's Office in Lublin. *Urban policy in the Lublin Regional Development Strategy and its importance for the city of Zamość* (finance and economy).

The objectives of the conference placed by the Scientific Council concerned the problems:

- Expansion of the impact of the Commission of Urban Planning and Architecture of the Cracow Branch of the Polish Academy of Sciences on regions with historical and functional ties with Malopolska.
- Emphasizing the role of heritage issues in the development strategies of regions and functional areas of key importance for the national spatial policy.
- Start of work on a comparative study over strategic issues of regions urban policy.

- Presentation of the links between issues of architecture, urban planning, landscape, and socio-economic problems and behavioral patterns characteristic for contemporary forms of urban life. Anthropological and sociological aspects of the development of the historical city.
- Protection of cultural heritage, and the current strategies and programs of territorial development
- Restoration of the landscape of fortified town in the context of tourism development in the region.

All the objectives of the conference have been articulated. It can be hoped that the conclusions will initiate long-term actions, which will influence the management of the city by the authorities, and thanks to the involvement of inhabitants they will influence beneficial creation of their own environment.

2. SUMMARY OF THE SCIENTIFIC CONFERENCE

Below the conclusions from brief speeches of the speakers and discussion after the conference are summarized:

Prof. dr hab. inż. arch. Zbigniew Zuziak spoke about the clashes of the occurring changes and expectations that bring emotions and disappointments. Local Spatial Development Plan involving the center is a great advantage of the city. The speaker noted the need to integrate the network of public space, which is now shattered. It is necessary to link the historical center with the entire system of the city, create a system of urban greenery which is the basis for the urban center, specify locations of service centers for neighboring districts. He also stressed that the development should go hand in hand with sound management, so that changes in addition to the implementation brought the town benefits.

Prof. zw. dr hab. inż. arch. Bonawentura Maciej Pawlicki in his speech stressed that the strategy, or the art of management should combine a compromise with ethics. In order to preserve the authenticity of the monument, once pure form of the Renaissance “ideal city”, intervention should be as limited as possible. He reminded about the necessary emphasizing of the Renaissance character of the city, which often vanishes and becomes blurred. He returned to the long ago perceived need to move the railway line, which permanently divided city. The idea of restoring and preserving the most precious legacy, which is a renaissance of Zamość he referred to good practices. He presented them on the example of the twin city of Zamość, which is Italian Padua, where the modern urban solutions do not obscure the

silhouette of the city; monuments are perfectly preserved, and not rebuilt and expanded. It is extremely important to bring to light historic artifacts and systematically cover the historic complex with systematic archaeological research.

Dr hab. inż. Wojciech Przegon, professor of the University of Agriculture presenting the history of the non existing now Ratuszowa cafe, recalled former life of the city and put questions about its current shape: can “living” city be open-air museum for tourists, why the Monuments Conservation Workshop in the city of outstanding architectural has been eliminated and should the creation of the Board of Green Areas be considered facing the complaints and protests of inhabitants on the shrinking green enclaves? During the discussion, he stressed, that designed and implemented project concepts for Old Town are interesting and include the restoration of the landscape of the nineteenth-century fortress. Unfortunately construction works are disastrous. The ability to acquire the money for restoration by the city should be appreciated, but it is not permissible to waste them. Decisions must take into account and be associated with “gradation of the needs of the inhabitants”, because Zamość is not just an Old Town. Statements of the listeners of the conference showed the same shortcomings. Construction of the cobblestones surface on the Queen Jadwiga Street, one of the main roads leading to the city was a bad choice. Low lanterns in the park give the light of the short-range and are easy to be damaged by vandals. In the Old Town a dozen of different types and forms of lighting points are installed. The amphitheater after devastation and reconstruction (accordingly to the new design) lost completely its functionality. There are no back-stage and comfortable seats for spectators. There is no cafe in the basement, as in the past. “What we see,” can hardly be called amphitheater. And in such action can be seen, the lack of thoughts and concepts of designers, dilettantism of contractors and the lack of concern for the spending of public money.

Dr Piotr Kondraciuk presented selected sources concerning living conditions of the inhabitants of seventeenth century Zamość, which were not avoided by the “witchcrafts” present then in every large urban center. In his speech he presented stories from the time of witch burning at the stake, cutting heads and secret poisoners. Concluding, he encouraged to read the log describing the ancient history of the inhabitants of the city of Zamość.

Dr inż. arch. Jan Janczykowski stressed the enormity of the changes that have occurred in Zamość and awareness of its inhabitants. Yet in 2006 hard-

ly anyone of passers-by asked of hills covered with greenery could answer that they hide fortifications. Very helpful for the researchers of the history of the city is to have in the city collection accurate archival documents. The whole fortress was covered by the re-integration project – restoration of the fortified character of the landscape, taking into account the existing railway infrastructure. The Old Town section of Zamość was made eligible what became the new asset of the city. He also pointed out the need to move bathing beach located in the Great Lagoon at a greater distance from the historic Rotunda.

Dr hab. inż. arch. Zbigniew Myczkowski, professor of the Cracow University of Technology and **dr inż. arch. Urszula Forczek-Brataniec** said that the conservation and sustainable use are the most important in management policy of Zamość, the UNESCO city. View axes are always wider than the range of studies of spatial development plans. Expansion of the city by putting blocks of flats near the historic center disturbed the composition, which must be obtained now in another way. There are still places near the borders of the city, where new viewpoints with panorama of Zamość can be created. Removal of trees along the Great Lagoon would open the panorama of the city from the south, from the point located in the former suburban palace called today Skokówka, from which the owner had once watched his castle. In conclusion they stated that the landscape can not be forged, because it always tells the truth about our space management.

Dr inż. arch. Krzysztof Wielgus together with **dr inż. arch. Jadwiga Środulska-Wielgus** emphasized that beneficiaries of the changes are primarily inhabitants of the city. Zamość became Europe's largest open museum of fortifications, and good labeling gives tourists information how they can easily reach them. Exhibited natural and interesting interiors surprise tourists, fulfill the educational functions, what is the specificity of themed tourist routes. Illuminated fortifications reveal outline of the city. They warned against creating artificial attractions, which will be traps, withdrawing from the authentic values of the city. Investments should make available the landscape for visitors by installation of comfortable benches and footbridges connecting the center with viewing places. Zamość should open up to cultural tourism. In summary they stated that in tourism it is not important to be the best, but the first.

Mgr Jakub Żygawski presented the opinion that, with appropriate financial expenditures, moving the short section of the railway line beyond the line of fortification is real. He also put forward the concept of development of a new city, as an indus-

trial district, in the style of the old town and connections them with communication route.

Mgr Bogdan Kawalko said that Zamość should be the center of local politics, according to the principle that cities create economic development of the country. He saw dangerous depopulation of the city. He recognized as a major challenge prolongation of time of stay of tourists in Zamość. For this purpose – vision and strategy are necessary.

The large numbers of the inhabitants of the city who came to the conference are the evidence of their great interest in the development directions of the city. Also, employees of the City Hall could hear about the positive and negative aspects of the changes taking place in its space. Also warnings of negligence in relation to their performance. The funds once inserted in renewed structures should reimburse within the specified time, and spending of new funds for the amendments of still the same objects is a clear waste of public money and the lack of control by the competent municipal services.

The speakers in their speeches undertook a discussion on the objectives, which Zamość should select and appoint for itself, that money invested in the renovation, reimbursed among other things by increasing tourist traffic. Only restoration of the town and its fortifications may be insufficient, despite the increase in aesthetics of place of residence of natives of Zamość. Repeatedly was stressed that now comes the time to promote a restored town. It is necessary to develop a thought-out strategy, which would bring increased revenues from tourism (including hotels, catering, entertainment). The Renaissance character of the city should be emphasized, what would distinguish Zamość from other areas of the region and even the country. After investing in conservation work and revaluation of 9 million zlotys, city should not “sleep away” its chance to become an interesting object, as for example visited by thousands of tourists Kostrzyn nad Odrą or Malbork. Several times the need for development of the Great Lagoon was mentioned. The recreational area of the nearby Rotunda – a historic site of the tragic memory of the Second World War should be fenced.

The inhabitants who spoke in the debate stressed that they notice the positive changes taking place in the landscape of their city, but they do not know in what specific way they are to serve them. Mrs Stefania Twardowska said that while transforming the city into an attractive tourist destination, the inhabitants have been forgotten. A mass cutting down trees under a new developer buildinigs is conducted. The lack of job offers deepens the unemployment. The authorities treat the “Old Town” as a showpiece for

tourists, but they do not see the problem of underdeveloped tourism infrastructure, eg. an insufficient number of toilets, which creates unpleasant situations for residents.

On behalf of the City Council, represented by the Vice President of the Andrew Zastąpiło the will was expressed, that this conference has started a series of subsequent meetings dealing with the future and the development of the city. It is unfortunate that at a conference on solving problems and vision of the future of the city only a few officials and people who have a real impact on the planning of city development were present. The preparation of the next conference should involve representatives of science, designing, social organizations and local government representatives, politicians and officials who transform projects into management plans. Problems of communication, infrastructure, energy should be considered in the presence of contractors of projects.

Present persons ending the discussion wished Zamość a good continuation of its changes and “moderation” in action.

* * *

This volume of Committee on Urban Planning and Architecture Portfolio in most parts is devoted to the conference of Zamość. It begins with the introductory word of the Portfolio Editor in Chief, prof. dr hab. inż. arch. Wojciecha Kosiński. Then it contains a report from the conference with a summary, by mgr inż. Hanna Przegon, Scientific Secretary of the Conference. The publication of the papers presented precedes the particular paper by prof. zw. dr hab. inż. arch. Bonawentura Maciej Pawlicki, entitled: *Polish-Italian relationships in the architecture*

in the Age of Renaissance 1500–1600. Excellent text reminds the reader the origins of the architecture of the Renaissance in Italy which spread to other countries in Western Europe reaching also Poland. Considerations, richly illustrated with examples, the author ends in 1600. Zamość was then 22 years old, starting from 1578, when on July 1 in Lwow, Jan Zamoyski signed a contract with the Italian architect Bernardo Morando to rebuild the family castle and the layout and building of a new city (“in cruda radice”) on adjacent land of Skokówka village. In Zamość from the beginning the efforts were present to process the patterns of Italian architecture and urbanism in special unique way, using as a source theoretical city plans published in the treaties of urban planners and architects and on the basis of embodiments of Italian cities, as: Padwa, Palma Nuova and Sabbionetta. I am deeply convinced that the publication of this article introduces us in conference topics and “tells” modern operating planners, architects, conservators of monuments, the city authorities and its residents, how to “understand Zamość”. Zamość has signed a partnership agreement with Sabbionetta, so the text of the article is published in Italian, as a gesture of friendship with the inhabitants of the Italian city.

Next, the texts of presented papers and a summary of those works that have not been delivered to the Portfolio Editor are published. At the end the reminiscences of the exhibition which accompanied the conference are provided.

Scientific Editor of the Conference
Dr hab. inż. Wojciech Przegon,
Professor of the University of Agriculture in Krakow